

Sebepojetí, Self

William James:

- čisté Já (pure ego, "I", self-as-knower), agens duševního života
- empirické Já (empirical self, "me", self-as-known), obraz tohoto činného Já -
SEBEPOJETÍ

Shavelson, Hubner a Stanton, 1976:

"V nejširším smyslu je sebepojetí (self-concept) percepcí sebe samého. Tyto percepce jsou formovány prostřednictvím zkušenosti s prostředím ... a jsou ovlivněny zvláště posílením z prostředí a od významných druhých"

Kihlstrom a Cantor, 1984:

"Definujeme Já (self) jako mentální reprezentaci sebe neodlišující se v podstatě od mentálních reprezentací, které má člověk ohledně jiných myšlenek, objektů a událostí a jejich atributů a implikací. Jinými slovy, Já je pojem, ne nepodobný jiným pojmům, který je uložen v paměti jako struktura znalostí, ne nepodobná jiným znalostním strukturám"

Současný pohled na sebepojetí:

- multifacetové
- hierarchicky uspořádané
- dynamické
(working self-concept, Markus, Wurf, 1987)
- systém (A. Bandura, self-system)

Já jako subjekt činnosti

Paměť:

- sebeprodukční efekt (self-generation effect) - materiál člověkem aktivně produkováný se vybavuje lépe než pasivně osvojený
- sebevztažný efekt (self-reference effect) - materiál uložený ve vztahu k Já se vybavuje lépe než obecně uložený
- sebezapojující efekt (ego-involvement effect) - materiál spojený s trvajícím úkolem se vybavuje lépe než materiál spojený s ukončeným úkolem

Greenwald (1980) - „totalitní ego“

Sklony v sebeuposuzování:

- egocentrita
- benefektance (spojení anglických slov beneficence a effectance, dobročinnost a kompetence)
- kognitivní konzervatismus

Já-motivy (např. William Swann, 1990, 1992):

1. tendence udržovat stálý, konzistentní pohled na vlastní Já, vyjádřená v motivech **konzistence Já** (self-consistency, Lecky, 1945) či **sebepotvrzení** (self-verification, Swann, 1990),
2. tendence vyhledávat pozitivní informace o sobě, označovaná jako motiv **sebeposílení** (self-enhancement).

Sebepojetí ~ postoj k sobě – složky:

- Kognitivní (obsah a struktura)
- Emoční (vztah k sobě, sebehodnocení)
- Konativní (motivace, seberegulace)

Kognitivní aspekt Já

Obsah sebepojetí

- Extenze Já (narůstání informací o sobě)
- Princip význačnosti (Greenwald a Pratkanis, 1984, Markus, 1980)

Struktura sebepojetí

= kognitivní organizace obsahu sebepojetí

Schemata já (self-schema), Markus 1980

Typy reprezentací Já

- centrální X periferní
- pozitivní X negativní
- reálné X možné, ideální, požadované, nechtěné Já
- časové hledisko (minulé, současné, budoucí Já)
- adekvátnost (pravdivé vs. falešné Já)

Emoční aspekt Já

- vztah k sobě
- mentální reprezentace emočního vztahu k sobě: sebehodnocení

Zdroje sebehodnocení

- Posílení z prostředí (looking glass self)
- Diskrepance v sebepojetí
- Emoční dispozice

E. T. Higgins (1987) - teorie diskrepancí
v sebepojetí (self-discrepancy theory)

Reprezentace Já:

aktuální, ideální, požadované

Diskrepance

aktuální/ideální = nedostatek pozit. emocí

aktuální/požadované = úzkost

Dimenze globálního sebehodnocení –
Tafarodi a Swann:

- Kompetentnost (self-competence)
- Sebeřijetí (self-liking)

Konativní (behaviorální) aspekt Já

Gordon W. Allport – **funkční autonomie:**

motivы lidského chování se stávají
v průběhu vývoje nezávislými
(autonomními) na svých původních
pobídkách a (často hmotných) odměnách:
chování se z prostředku dosažení cíle
(např. uspokojení biologické potřeby)
samo stává cílem.

- Funkční autonomie: motivy dospělých představují různorodý, sebeudržující a současný systém, který vyrůstá z antecedentního systému, je však na něm nezávislý (X např. Freud)
- F-ční autonomie: 1) perseverující, 2) propriate (adekvátní, vlastní, z já vycházející)
- Nositelem f-ční autonomie – PROPRIUM → ...

- Proprium - výraz integrity
- Vývojové fáze
 - Tělesné Já
 - Pocit identity (kontinuita Já)
 - Sebeúcta (sebeuplatnění)
 - Extenze Já (externí objekty, „moje“ – rodiče,...
 - Sebeobraz (ideální – reálný, dobré – špatné Já)
 - Racionální zvládač (coper)
 - Propriate striving (snažení plynoucí z Já – funkční autonomie)
- Self as knower

E. T. Higgins (1987) - teorie diskrepancí
v sebepojetí (self-discrepancy theory)

Reprezentace Já:

aktuální, ideální, požadované

**ideální, požadované = osobní vodítka
(motivy)**

Diskrepance

aktuální/ideální = nedostatek pozit. emocí

aktuální/požadované = úzkost

Albert Bandura – osobní standardy

Procesy:

Sebepozorování (odpovídající zaměření pozornosti k vlastnímu chování)

Sebehodnocení – OSOBNÍ STANDARDY

Reakce na vlastní chování
hmotné a hodnotící

Aktivní roli člověka při nastavování standardů:

lidé si stav disekvilibria *primárně vytvářejí sami*
formulováním standardů

Aspekty sebepojetí jako celku

- komplexita Já (self-complexity, Linville, 1985, 1987)
- jasnost sebepojetí (clarity of self-concept, Campbell, 1990)
- stabilita sebepojetí/sebehodnocení (např. Kernis, Grannemann a Barclay, 1992, Kernis a kol., 1993)
- pozitivita/negativita